

Dr. İskender EKİCİ

**TÜRK VERGİ HUKUKUNDA
MÜKELLEFLERİN DEFTER VE
BELGE MUHAFAZA VE
İBRAZ MECBURİYETLERİ**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	XIX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

VERGİ HUKUKUNDA MUHAFAZA VE İBRAZ

MECBURİYETLERİНИN YASAL DAYANAKLARI

VE KAPSAMI

1.1. Muhafaza ve İbraz Müesseselerinin Vergisel Zorunluluk Haline Getirilmesinin Dayanakları ve İlgili Yasal Düzenlemeler	5
1.1.1. Defter ve Belgelerin Muhafaza ve İbraz Edilmesi Gereksinimi..	6
1.1.2. Muhafaza ve İbraz Mecburiyetlerine İlişkin Yasal Dayanaklar .	8
1.1.2.1. Muhafaza Mecburiyetine İlişkin Yasal Dayanaklar	8
1.1.2.2. İbraz Mecburiyetine İlişkin Yasal Dayanaklar	11
1.1.2.3. Vergi Usul Kanunu ile Maliye Bakanlığı'na Verilen Yetkiye İstinden Yapılan Düzenlemeler	14
1.2. Muhafaza ve İbraz Mecburiyetinin Kapsamı	16
1.2.1. Kendilerine Muhafaza ve İbraz Mecburiyeti Getirilen Kişiler	16

1.2.1.1. Defter Tutmak Mecburiyetinde Olanlar	16
1.2.1.1.1. Ticaret ve Sanat Erbabı.....	16
1.2.1.1.2. Ticaret Şirketleri.....	18
1.2.1.1.3. İktisadi Kamu Müesseseleri.....	20
1.2.1.1.4. Dernek ve Vakıflara Ait İktisadi İşletmeler	21
1.2.1.1.5. Serbest Meslek Erbabı	22
1.2.1.1.6. Çiftçiler	24
1.2.1.2. Defter Tutmak Mecburiyetinde Olmayanlar.....	25
1.2.1.3. Vergi Karnesi Almaya Mecbur Olanlar.....	25
1.2.1.4. Vergi Usul Kanunu Mükerrer Madde 257 ile Getirilen Zorunluluklara Tabi Olanlar.....	27
1.2.2. Muhafaza ve İbraz Mecburiyeti Bulunan Defter ve Belgeler... ..	28
1.2.2.1. Vergi Usul Kanunu Uyarınca Tutulması Zorunlu Olan Defterler	28
1.2.2.1.1. Bilanço - İşletme Esası Ayrıımına Göre Tutulması Zorunlu Defterler	31
1.2.2.1.1.1. Bilanço Esasına Göre Tutulacak Defterler ..	31
1.2.2.1.1.1.1. Yevmiye Defteri.....	31
1.2.2.1.1.1.2. Defteri Kebir (Büyük Defter)	32
1.2.2.1.1.1.3. Envanter Defteri.....	32
1.2.2.1.1.2. İşletme Esasına Göre Tutulacak Defter ve Kayıtlar.....	32
1.2.2.1.2. Sinai Müesseseler Tarafından Tutulması Zorunlu Defterler	33
1.2.2.1.2.1. İmalat Defteri.....	33
1.2.2.1.2.2. Bitim İşleri Defteri	34
1.2.2.1.3. Faaliyet Türlerine Göre Tutulması Zorunlu Defterler	34
1.2.2.1.3.1. Serbest Meslek Kazanç Defteri.....	34
1.2.2.1.3.2. Çiftçi İşletme Defteri.....	35
1.2.2.1.3.3. Banka ve Sigorta Muameleleri Defteri	36
1.2.2.1.3.4. Damga Vergisi Defteri	36
1.2.2.1.3.5. Ambar Defteri	37

1.2.2.1.3.6. Yabancı Nakliyat Kurumlarının Hasılat Defteri.....	37
1.2.2.1.3.7. Gemi Hareket Kayıt Jurnalı ve Yakıt Alım Defteri.....	38
1.2.2.2. Vergi Usul Kanunu Uyarınca Muhofaza ve İbraz Etme Zorunluluğu Getirilen Belgeler	40
1.2.2.2.1. Fatura.....	43
1.2.2.2.2. Perakende Satış Vesikaları.....	44
1.2.2.2.3. Gider Pusulası	45
1.2.2.2.4. Müstahsil Makbuzu	46
1.2.2.2.5. Sevk İrsaliyesi	47
1.2.2.2.6. İrsaliyeli Fatura	47
1.2.2.2.7. Serbest Meslek Makbuzu.....	48
1.2.2.2.8. Ücret Bordrosu.....	49
1.2.2.2.9. Taşıma ve Otel İşletmelerine Ait Belgeler.....	49
1.2.2.2.10. Muhabere Evrakı ve Bir Hakkın İspatlanmasında Delil Olarak Kullanılabilen Diğer Belgeler	50
1.2.2.2.11. Vergi Karnesi.....	51
1.2.2.2.12. Muhasebe Fişi	51
1.2.2.3. Vergi Usul Kanunu ile Vergi İdaresine Verilen Yetkiye İstinaden Düzenleme Gerekliliği Bulunan Belgeler	52
1.2.2.3.1. Fatura Yerine Geçen Belgeler	53
1.2.2.3.1.1. Dekont	54
1.2.2.3.1.2. Sigorta Poliçesi ve Sigorta Komisyon Gider Belgesi	55
1.2.2.3.1.3. İşlem Sonuç Formları	55
1.2.2.3.2. Döviz Alım-Satım Belgesi	56
1.2.2.3.3. Kıyametli Maden Alım-Satım Belgesi.....	56
1.2.2.3.4. Adisyon	57
1.3. Defter Tutma ve Belge Düzenlemede Fizikî Ortamdan Dijital Ortama Geçişin Getirdiği Yenilikler.....	59

1.3.1. E-Defter Uygulaması.....	61
1.3.1.1. Elektronik Ortamda Tutulan Defterlerin Muhofazası.	64
1.3.1.2. Elektronik Ortamda Tutulan Defterlerin İbrazı	66
1.3.2. E-Fatura ve E-Arşiv Fatura Uygulamaları.....	68
1.3.2.1. E-Fatura ve E-Arşiv Faturanın Muhofazası.....	72
1.3.2.2. E-Fatura ve E-Arşiv Faturanın İbrazı	74
1.3.3. Defter-Beyan Sistemi Uygulaması.....	75
1.3.4. Güvenli Mobil Ödeme ve Elektronik Belge Yönetim Sistemi Uygulaması.....	76

İKİNCİ BÖLÜM
DEFTER VE BELGE İBRAZ MECBURİYETİNİN
YERİNE GETİRİLMESİ SÜRECİ VE İBRAZ
MECBURİYETİ İLE ETKİLEŞİMDE BULUNAN
MÜESSESELER

2.1. Vergi Hukuku Yönünden Defter ve Belge İbraz Etme Sürecinin İşleyisi	79
2.1.1. Defter ve Belgelerin İbraz Edilmesi Sürecine İlişkin Türk Vergi Hukukundaki Uygulamalar	80
2.1.1.1. Yetkili Makam ve Memurlar Tarafından İbraz Talebinde Bulunulması.....	80
2.1.1.1.1. Yetkili Makam ve Memur Terimi.....	80
2.1.1.1.2. İbraz Talebinin Muhataba Yazılı Olarak İletilmesi	82
2.1.1.2. Defter, Belge ve Bilgi İsteme Yazlarının Tebliğİ.....	84
2.1.1.2.1. Tebliğatın Geçerliliği Bakımından İbraz Yazısını Tebellüğ Edebilecek Kişiler.....	86
2.1.1.2.1.1. Mükellefin Faal Olması Durumunda Tebliğat	86
2.1.1.2.1.2. Hükümlülük ve Tutukluluk Hallerinde Tebliğat	91

2.1.1.2.1.3. Mükellefin Ölmüş/Gayrifaal Olması veya İşyeri Adresini Terk Etmış Olması Durumunda Tebligat.....	93
2.1.1.2.1.4. İflas ve Tasfiye Hallerinde Tebligat	95
2.1.1.2.2. Tebligat Usulleri	100
2.1.1.2.2.1. Posta Yoluyla veya Memur Eliyle Tebligat Usulü	101
2.1.1.2.2.2. Dairede veya Komisyonda Tebliğ.....	103
2.1.1.2.2.3. Kapıya Yapıştırılmak Suretiyle Tebliğ	104
2.1.1.2.2.4. Defter ve Belge İsteme Yazısının İlanen Tebliğ Edilip Edilemeyeceği.....	107
2.1.1.2.2.5. Elektronik Ortamda Tebliğ Usulü.....	109
2.1.1.2.3. İbraz Ödevini İfa Edebilecek Kişiler	112
2.1.1.2.4. İbraz Etme Ödevinin İfa Edileceği Yer	112
2.1.1.2.4.1. Defter ve Belgelerin İbrazında İncelemenin Yapılacağı Yer Kísticası	112
2.1.1.2.4.2. Vergi İncelemesine İbraz Edilmeyen Defter ve Belgelerin Dava Aşamasında Mahkemeye İbrazı	116
2.1.1.2.4.2.1. Vergi İdaresince Tatbik Edilen Uygulama.....	118
2.1.1.2.4.2.2. Danıştay'ın Yaklaşımı.....	118
2.1.1.2.4.2.3. Öğretideki Görüşler ve Kişisel Düşüncemiz	120
2.1.1.2.5. Ödevlilere Verilecek İbraz Etme Süresi	126
2.1.1.2.5.1. İbraz Süresinin Belirlenmesi	127
2.1.1.2.5.1.1. Vergi İdaresi Tarafından Rutin Hale Getirilmiş Bilgi ve Belge Taleplerine İlişkin İbraz Zamanları.....	127
2.1.1.2.5.1.2. Vergi İdaresi Tarafından Yapılan Araştırma ve İnceleme Taleplerine İlişkin İbraz Süreleri.....	128
2.1.1.2.5.2. İbraz Etme Süresinin İşlememesine veya Uzamasına Neden Olan Durumlar.....	129
2.1.1.2.5.2.1. İbraz Etme Süresinin İşlememesi	129

2.1.1.2.5.2.2. Haklı Mazeret Gösterilmesi Durumunda İdarenin Takdir Yetkisini Kullanarak İbraz Süresini Uzatması.....	134
2.1.1.2.5.2.3. Mali Tatil Nedeniyle İbraz Süresinin Uzaması.....	136
2.1.2. Defter ve Belgelerin İncelemeye İbrazına İlişkin Bazı Ülkelerdeki Uygulamalar	138
2.1.2.1. Amerika Birleşik Devletleri.....	138
2.1.2.2. İngiltere	140
2.1.2.3. Almanya	143
2.2. Mücbir Sebep Hallerinin İbraz Ödevine Etkileri.....	147
2.2.1. Ağır Kaza, Ağır Hastalık ve Tutukluluk Halleri	149
2.2.2. Yangın, Yer Sarsıntısı ve Su Basması Gibi Haller	154
2.2.2.1. Doğal Afet Boyutundaki Olaylar Nedeniyle İbraz Talebinin Ertelenmesi.....	154
2.2.2.2. Yangın, Yer Sarsıntı ve Su Baskını Nedeniyle Zayı Olan Defter ve Belgelerin İbraz Edilememesi.....	156
2.2.2.2.1. Defter ve Belgelerin Zayı Olduğunun Belgelendirilmesi Gerekliği	157
2.2.2.2.2. Defter ve Belgelerin Ziyaa Uğradığının İspat Vesikası Olarak Zayı Belgesi	160
2.2.2.2.3. Zayı Belgesiyle Tevsik Edilen Mücbir Sebep Hallerinde İbraz ve İspat Mecburiyetlerinin Ortadan Kalkması.....	164
2.2.3. Kişinin İradesi Dışında Meydana Gelen Mecburi Gaybubetler.....	167
2.2.4. Defter ve Belgelerin Sahibinin İradesi Dışındaki Nedenlerle Elinden Çıkmış Olması	168
2.3. Muhofaza Ve İbraz Mecburiyetlerinin Tarh Zamanaşımı Karşısındaki Durumu	174
2.3.1. Muhofaza ve İbraz Mecburiyetlerinin Tarh Zamanaşımı Bağlamında Değerlendirilmesi.....	174
2.3.2. Tarh Zamanaşımı Bakımından Özellik Arz Eden Durumlar	177

2.3.2.1. Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım İşleri.....	178
2.3.2.2. Geçmiş Yıl Zararları.....	178
2.3.2.3. Amortisman Giderleri	181
2.3.2.4. Araştırma-Geliştirme Giderleri.....	181
2.3.2.5. Kurumların Kâr Payı Tevkifatı.....	182
2.3.2.6. Tasfiye Halindeki Şirketlerin Durumu.....	184
2.3.2.7. Şarta Bağlı İstisna ve Muafiyet Uygulamaları.....	184
2.3.3. Bazı Ülkelerde Tarh Zamanasımına Yönelik Uygulamalar...	185
2.3.3.1. Amerika Birleşik Devletleri	185
2.3.3.2. Almanya	186
2.3.3.3. Fransa	186
2.3.3.4. Belçika	187
2.3.4. Kişisel Görüşümüz	187
2.4. İbraz Mecburiyetinin Ceza Hukukuna İlişkin Dava Zamanasımı Karısındaki Durumu	189
2.5. Defter ve Belge İbraz Etme Mecburiyetinin Susma Hakkı Bakımından Değerlendirilmesi	191
2.5.1. Susma Hakkına İlişkin Genel Açıklamalar	191
2.5.2. Türk İç Hukukunda Susma Hakkını İçeren Düzenlemeler...	195
2.5.3. AİHM'nin Vergi Yükümlülerinin Susma Hakkına İlişkin Yaklaşımı.....	198
2.5.4. Defter ve Belge İbraz Etmeme Fiili İle İlgili Olarak VUK'ta Yer Alan Yaptırımların Susma Hakkı Karısındaki Durumu	202
2.5.4.1. Anayasa Mahkemesi'nin Konuya Yaklaşımı	202
2.5.4.2. Öğretideki Görüşler	205
2.5.4.3. Kişisel Görüşümüz	211

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DEFTER VE BELGE İBRAZ ETMEME FİİLİNİN
SONUÇLARI

3.1. Vergi Usul Kanunu Yönünden Sonuçları	216
3.1.1. İbraz Etmeme Fiilinin İlk Görünüş Karinesini Çürütmesi ve Re'sen Matrah Takdirini Gerektirmesi	216
3.1.1.1. İbraz Etmeme Fiili Nedeniyle Re'sen Matrah Takdirine Gidilmesinin Koşulları	220
3.1.1.2. Yasal Defterlerin İbraz Edilip Belgelerin İbraz Edilmemesi Durumu.....	223
3.1.1.3. İbraz Etmeme Fiili Nedeniyle Matrahın Re'sen Takdirinde İzlenen Yol.....	224
3.1.2. Vergi Kabahati Teşkil Etmesi	227
3.1.2.1. Kabahat ve İdari Yaptırım Kavramları	227
3.1.2.2. Vergi Kabahat ve Yaptırımlarının Genel Çerçevesi ...	230
3.1.2.3. Bir Vergi Kabahati Olarak Defter ve/veya Belge İbraz Etmeme Fiili	233
3.1.2.3.1. Vergi Ziyaî Kabahati Oluşturma	234
3.1.2.3.2. Usulsüzlük Kabahati Oluşturma.....	238
3.1.2.3.2.1. (Genel) Usulsüzlük Kabahati Oluşturma.....	238
3.1.2.3.2.2. Özel Usulsüzlük Kabahati Oluşturma ...	239
3.1.2.4. İbraz Etmeme Fiilinin Muhtelif İdari Cezayı İstilzam Etmesi.....	244
3.1.2.5. İbraz Etmeme Fiili Dolayısıyla Uygulanacak Cezalarda Muhatap	246
3.1.2.5.1. Gerçek Kişiler Bakımından	246
3.1.2.5.2. Tüzel Kişiler ve Tüzel Kişiliği Olmayan Topluluklar Bakımından.....	248
3.1.3. Vergi Kaçakçılığı Suçu Oluşturma.....	249
3.1.3.1. Genel Olarak Vergi Kaçakçılığı Suçu Kavramı.....	249

3.1.3.2. VUK'ta Düzenlenmiş Vergi Suçları Bağlamında VUK-TCK İlişkisi.....	253
3.1.3.3. İbraz Etmeme (Gizleme) Suçunun Tarihsel Gelişimi	255
3.1.3.3.1. 5432 Sayılı Kanun Kapsamında Yapılan Düzenlemeler.....	255
3.1.3.3.2. 213 Sayılı Kanun Kapsamında Yapılan Düzenleme ve Değişiklikler.....	257
3.1.3.3.3. 2365 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklikler.....	258
3.1.3.3.4. 4008 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklikler.....	259
3.1.3.3.5. 4108 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklikler	260
3.1.3.3.6. 4369 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklikler.....	261
3.1.3.3.7. 5728 ve 5904 Sayılı Kanunlar ile Yapılan Değişiklikler	262
3.1.3.3.8. Süreç Hakkındaki Değerlendirmemiz.....	263
3.1.3.4. İbraz Etmeme (Gizleme) Suçunun Oluşumu ve Unsurları	267
3.1.3.4.1. Suçun Faili.....	267
3.1.3.4.1.1. Gerçek Kişilerde Cezai Sorumluluk	269
3.1.3.4.1.2. Tüzel Kişilerde Cezai Sorumluluk	272
3.1.3.4.1.3. Tüzel Kişiğinin Olmaması Durumunda Cezai Sorumluluk	276
3.1.3.4.2. Mağdur	280
3.1.3.4.3. Suçun Genel Unsurları.....	281
3.1.3.4.3.1. Kanuni Unsur (Tipiklik).....	282
3.1.3.4.3.1.1. İbrazı İstenen Defter, Kayıt ve Belgelerin Vergi Kanunlarına Göre Tutulan veya Düzenlenen ve Saklama ve İbraz Mecburiyeti Bulunan Defter, Kayıt ve Belgelerden Olması Gerekliliği.....	285
3.1.3.4.3.1.2. İbrazı İstenen Defter ve Belgelerin Varlığının Noter Tasdik Kayıtları veya Sair Suretlerle İspatlanmış Olması ...	290

3.1.3.4.3.1.3. İbraz Etmeme Fiilinin İnceleme Sırasında Vergi İncelemesine Yetkili Kimselere Karşı İşlenmiş Olması.....	294
3.1.3.4.3.2. Maddi Unsur.....	296
3.1.3.4.3.2.1. Hareket	296
3.1.3.4.3.2.1.1. İcrai-İhmali Suç Ayrımı Bakımından.....	297
3.1.3.4.3.2.1.2. Tek Hareketli - Çok Hareketli - Seçimlik Hareketli Suç Ayrımı Bakımından.....	299
3.1.3.4.3.2.1.3. Serbest - Bağlı Hareketli Suç Ayrımı Bakımından	300
3.1.3.4.3.2.2. Netice.....	301
3.1.3.4.3.2.2.1. Sırf Hareket Suçu - Neticeli Suç Ayrımı Bakımından	301
3.1.3.4.3.2.2.2. Zarar Suçu-Tehlike Suçu Ayrımı Bakımından.....	302
3.1.3.4.3.3. Manevi Unsur.....	303
3.1.3.4.4. Gizleme Fiilinin Zincirleme Suç Oluşturup Oluşturamayacağı Bakımından Değerlendirilmesi.....	306
3.1.3.5. İbraz Etmeme Suçunun Cezalandırılma Süreci.....	312
3.1.3.5.1. Fiil Hakkında Suç Duyurusunda Bulunulması..	312
3.1.3.5.2. Görevli Mahkemeler ve Olağan Kanun Yolları..	315
3.1.3.5.3. Vergi ve Ceza Mahkemesi Kararlarının İbraz Etmeme Suçu Bağlamında Etkileşimi	317
3.1.3.5.4. Dava ve Ceza İlişkisini Etkileyen Haller	323
3.1.3.5.4.1. Ölüm	324
3.1.3.5.4.2. Zamanaşımı	324
3.1.3.5.4.2.1. Suç Tarihinin Belirlenmesi	325
3.1.3.5.4.2.2. Dava Zamanaşımı	326
3.1.3.5.4.2.3. Ceza Zamanaşımı	328
3.1.3.5.4.3. Af	329
3.1.3.5.4.4. İbraz Etmeme Fiilinin Mücbir Sebep Altında İşlenmesi.....	330

3.1.3.5.4.5. Hükümün Açıklanmasıının Geri Bırakılması.....	332
3.1.3.5.4.6. Takdiri İndirim Nedenlerinin Uygulanması	334
3.1.3.5.4.7. Cezaların Ertelenmesi.....	335
3.1.3.5.4.8. Koşullu Saliverme ve Denetimli Serbestlik Tebiri.....	336
3.2. Katma Değer Vergisi Kanunu Yönünden Sonuçları.....	340
3.2.1. Defter ve Belgelerini İbraz Etmeyen Mükelleflerin KDV İndirimlerinin Reddedilmesi.....	340
3.2.2. Defter ve Belgelerini İbraz Etmeyen Mükelleflerin Özel Esaslar Kapsamına Alınması.....	350
3.3. Defter ve Belge İbraz Etmeme Fiiline İlişkin Vergi Kanunları Dışındaki Bazı Kanunlarda Öngörülen Cezasal Yaptırımlar	352
3.3.1. 4458 Sayılı Gümrük Kanunu’nda Öngörülen Yaptırımlar....	352
3.3.2. 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu’nda Öngörülen Yaptırımlar	353
3.3.3. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Öngörülen Yaptırımlar	354
3.3.4. 6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu’nda Öngörülen Yaptırımlar	356
3.3.5. 6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nda Öngörülen Yaptırımlar	357
SONUÇ	359
KAYNAKÇA.....	371
I. Kitaplar	371
II. Bastırılmamış Tezler	380
III. Makaleler.....	381
IV. Çevrimiçi Kaynaklar	395